

Dim.¹

Nadučitelj Ivan Štrukelj.

Igra za mladino v treh dejanjih.

Osebe:

Ivan Slavič , učitelj.	}	součenke.
Blaž Igljč , izseljenec iz Amerike.		
Janko Igljč , njegov nečak.	}	součenci.
Joško ,		
Mihec ,		
Radek ,		
Francek ,		
Mirko ,		
Alenka ,	}	součenke.
Franja ,		
Tončka ,		
Slavka ,		
Barica ,		
Mila .	}	součenci.
Razboršek , kmet pogorelec.		
Orlič , star kmet.		
Dolšek , župan.		

K součencem in součenkam se lahko privzame več drugih učencev kot nemih igralcev.

Uprizoritev:

Čas dejanja: ob postanku Jugoslavije.

Kraj: I. dejanje se vrši v ložu. II. dejanje v šolski pisarni ali pa tudi lahko v senčnici na šolskem vrtu. III. dejanje zopet v ložu (5 dni pozneje).
rišča. Na levi nekaj parobkov ali skalin za sedeže. — V II. dejanju: Ako se namesto Pozorišče v I. dejanju: Pot od desne proti levi se zavija v sredi proti ozadju pozoriščne pisarne uporabi šolski vrt, naj stoji senčnica z vrtno mizo in klopjo sredi pozorišča, odprta proti občinstvu. — V III. dejanju zopet lož; skoro tako kakor v I. dejanju vodi pot. Na desni strani preprosta klop.

Odrastle osebe v igri predstavljajo lahko tudi šolarji, ki so že bolj veliki; seveda morajo biti primerno oblečeni in maskirani. Ali pa se pridobé v ta namen dijaki ali udje izobraževalnih društev.

I. dejanje.**1. prizor.**

(Joško in Mihec prideta, držeča se ob ramenih, na hrbtu imata šolske nahrbtnike.)

Joško (vonjajoč po zraku). A, a — kako prijeten vonj cigarete! Ni še dolgo, kar je bil nekdo tukaj, ki je kadil.

Mihec. Vidiš, tu leži ogorek, ki še tli. Precejšen konček ga je. (Hoče ga vtekniti v usta.)

Joško (mu ga izbije iz roke). Beži, beži, boš kadil ostanke! To je nevarno; lahko dobiš izpuščaje. Glej, jaz imam tu nekaj celih, novih cigaret.

¹ Gospod pisatelj nam piše: »Tobakova kaja med nežno mladino se ni nikdar tako razpasla kakor v vojnem in povojnem času. Otroci so doma jemali moko, mast, jajca s kurjih gnezd, da so dobivali cigarete, ker jih vsakrat ni bilo možno dobiti za denar. Odrastli ljudje pa so tudi šolarje nagradovali s cigaretami za kako uslugo. V svoji učiteljski službi sem osivel, pa kaj takega doslej nisem doživljal. Da pomorem zaučaviti to strast, sem spisal to igrico.«

Morda res niso tako fine kakor ta, ki sva jo tukaj našla, pa imajo vendar izboren duh in okus. Preskrbel mi jih je moj brat Tone iz mesta. Kako prijeten prostorček tu; sediva semkaj! (Sedeta k levi na parobke ali skaline ob grmovju.) Najini tovariši so najbrže že vsi naprej. Na, vzemi si eno cigareto! Imaš li vžigalice?

Mihec. Da, imam jih. (Prižigata si cigarete.) Kako težko sem že čakal konca pouka! Takó sem se navadil kajenja, da ne morem biti noben dan brez njega.

Joško. Jaz tudi ne! Ko še nisem kadil, sem z veliko slastjo srkal v sé tobakov dim; zato sem se rad pomešal iz cerkve grede med gručo fantov, ki so kadili.

Mihec. Res, nekaj imenitnega je, kaditi tobak. S cigareto v ustih se postaviš, da je kaj! Samó mevže ne kadijo.

Joško. Ko dorastem, bom venomer kadil.

Mihec. Pst, nekdo prihaja! (Pazno gleda skozi vejevje.) O, to je pa Radek! Ta ima pa vedno dovolj tobakove zaloge.

2. prizor.

Radek. Živio, fanta! Slišal sem vaju. Danes imam pa res fin cigaretni tobak, pristen macedonec. Zdaj znam že sam delati cigarete. Vidiš, tu v škatli imam tri, takó vitke in ravne so.

Joško. Res, kako čedne si naredil! Tudi jaz bi se rad navadil, svaljkati jih.

Mihec. Pa kakó lepo tobačnico imaš! Prav taka je, kakor jo ima grajski kočijaž.

Radek (se ustraši, pa odgovarja jecljaje). Ja — ja — jaz sem jo kupil — veš — od Rozmanovega Florčeta, veš — !

Mihec. Ta jo je pa gotovo ukradel kočijažu in tebi prodal?

Radek. Naj bo, kakor hoče. O tem tiho bodi, pa je najbolje!

Joško. Danes se nam pridruži tudi Lipičev Francek. (Z roko si zastira oči ter gleda v daljavo.) Brž bo tukaj!

3. prizor.

Francek. Oj fantje, vi imate pa cigarete! Jaz pa fino smotko.

Mihec. Ali te bo vrgla! Taka reč je zate premočna. Kje pa si jo dobil?

Francek. Brat Nande mi jo je dal. On ima vedno dosti smotk. Včeraj je bil v mestu in tam je naletel na nekega častnika na kolodvoru. Ponesel mu je kovčeg do doma. Vrhú dobre napitnine mu je dal častnik kar štiri fine smotke, kakršne kadijo le častniki, kakor mi je zatrjeval brat. Ne vohaš lí, kako izboren vonj ima taka smotka?

Mihec. Naj malo pokusim! (Poizkuša.) Res, izvrstna! A za tebe bo premočna; saj že bleđiš!

Francek. A vrgla me ne bo, boste videli. Jaz sem poizkusil že viržinko. Eh, zakaj ste šleve boječe? Čemu pa tičite za grmom kakor strahopetni zajci?

Joško. Bolje je, da smo v zatišju. Ako nas kdo zagleda, nas ovadi učitelju; potem pa ne bo drugega kot hude besede in kazen.

Francek. Ah kaj, čemu ta strah! Jaz se učitelja kaj ne bojim! Čez mesec dni dopolnim 14. leto, pa z Bogom šola! Tedaj bom že fant od fare! (Potrka se na prsi, pa ponosno stopa s prekrizanima rokama po pozorišču semtertja.) Prvokrat, ko srečam učitelja, mu zapuham dim pod nos! Kar zelen bo od jeze! Cigareta ali smotka v ustih, ta napravi iz drvarja gospoda! Močna je pa res ta smotka! Vrti se mi malo v glavi — kakor je bilo takrat, ko sem prvokrat poizkusil kaditi.

4. prizor.

(Od daleč se čuje pesem »Večerno solnce«: Glejte, že solnce zahaja...)

Mihec. Naše součenke so to, ki so delale na šolskem vrtu! Zdaj se vračajo domov mimo nas. Najbolje bo, če se dobro poskrijemo, sicer bodo razbobnale po vsej vasi, da smo kadili.

(Na pozorišče pride od desne strani tropa deklic. Na ramah imajo grablje. Ustavijo se, da odpojo 2. kitico. Potem začno vihati nosove in vohati.)

Alenka. Mhm, tu pa smrdi po tobakovem dimu!

Franja. Saj res! Lej, kar v oblakih se tu vije dim! (Deklice začno hrkati in pljuvati.)

Tončka. Oh, tu pa res smrdi, kakor bi kdo gade žgal!

Slavka. Ni dolgo, da je bil nekdo tu, ki je ostudno okužil ta bistri večerni zrak. (Stopi nekoliko naprej proti grmovju ter vzdikne): Aha, tu je pa naš Francek, pa Tvorinov Mihec, pa Vodrinov Joško — o, o, kaj jih je tukaj, ha, ha, ha! (Pristopijo tudi druge deklice ter se glasno smejijo.)

Alenka. Aj, le čajte, vi ogabni dehorji! Vse vas zatožimo, in doma boste tepeni! (Označi z roko tepenje.)

Barica. Sram vas bodi, smraduharje! Gospodu učitelju vas zatožimo, pa boste zaprti! Pri gobovi in kredni juhi boste pokoro delali.

Vse deklice. Ha, ha, ha! Hi, hi, hi!

Slavka. Kako vam bomo korenček strgale! (Označujejo to s prsti.)

Mila. Vidiš, kakšni visoki gospodiči so to! Kako cmakajo svoje cigaretko in stopajo imenitno! (Oponaša jih, držeč prste pred usti, kakor bi kadila. Tako jih posnemajo tudi nekatere druge deklice.)

Francek. Kaj, ve se boste iz nas norčevale? Fantje, ali naj to trpimo? (Požene se proti njim, a deklice pogumno dvignejo in nastavijo grablje kakor kopje proti napadalcu.)

Franja. Kaj boste vi, postopači, posedači! (Deklice zopet povesejo grablje.)

Alenka. Doma pa kradete denar, da imate za cigarete, srake tatarske!

Mihec. Kdo krade? (Požene se proti njim, a deklice mu iznova nastavijo grablje.)

Barica. Kaj se boste le usajali, jetike! Oj, kako bodo doma po vas padale brezovke in leskovke!

Franja (prestrašena kazaje). Kaj pa to? Nebo žari!

Alenka. Usmiljeni Bog! — To je ogenj, to je požar! Velik požar, kakor siv steber se dviga proti nebu dim!

Tončka. Kje neki gori? Proti tej strani je Nova cerkev. Tam bo ogenj.

(Izza pozorišča se začujejo klici: Gori! Gori! — Ogenj! Ogenj! Pomagajte! Pojdimmo gasiti! — Začuje se plat zvona.)

Mila. Oh, čujte! Tudi v našem zvoniku bije plat zvona in kliče na pomoč!

Barica. Dobri Bog, varuj naše domove!

Franja. Mene je strah!

Več deklic. Mene tudi, mene tudi! (Dečki in deklice zbežé.)

Zavesa pade.

II. dejanje.

1. prizor.

Učitelj (sedi pri mizi. Poleg njega kup zvezkov, ki jih popravlja. Čita iz zvezka). Kakor bi angel dahnil čez vrte, polja in trate, prek grmovja in drevja, vse je odičeno s prekrasnim cvetjem in bujnim zelenjem. O Bog, kako veličastno je tvoje delo v najlepšem letnem času! (Dvigne pogled.) Prav dobro je napisal Rupnikov Vinko to nalogo! Končá s kitico Stritarjeve pesmi:

»Kako je lepo zdaj na svetil
Čast pojmo in hvalo Bogu,
ki dal nam je špet doživeti
to rajsko lepoto — juhu!«

(Učitelj vzame v roko drug zvezek. En čas čita.) Ha, ha, ta jo je pa imenično pogodil. (Glasno). Ah, pomlad! Preljuba pomlad! Ta prelepa pomlad, ko rož'ce cveto in ptičke pojo. A najlepše pojo žabe v naši mlaki: rega, rega, reg, reg! Kako mi sega v srce njih pomladna pesem! — (Proti občinstvu:) Le čakaj, ti Rečnikov Nejc! In to je vsa njegova naloga? Lenoba lena! Napisal je samo par stavkov, pa še v teh kup napak! Pa ta preširna hudomušnost! Rad bi se celo norčeval iz dane naloge. Ta paglavec bi bil rad dovtipen! A za tako površnost in drznost bo treba malo pokore. Jutri bo sedel in to nalogo bo še enkrat izdelal. (Na vratih trkanje.) Naprej!

2. prizor.

Razboršek (vstopi, slabo oblečen. Levo roko ima pohabljeno, zavešeno z ruto. Ž njim vstopi deček Janko Iglič, brez suknjiča, hlače samo na eni naramnici). Dobro jutro, gospod učitelj! Vidite, pritiral sem vam tega požigalca! Tukaj ga imate. Mi Novocerkovčani ne maramo takih nepridipravov. (Strese dečka za tilnik.)

„O mama, tega nikoli —!“ (Glej stran 142 !)

Janko (ihteč). Jaz — o jaz — nisem zanetil...

Razboršek. Bodi tiho! Kaj boš tajil? Naj ljudje vedó, kak zlodej si! **Učitelj.** Kdo pa je ta deček?

Razboršek. No, to je Igličev Janko. Včeraj je kadil pod Vrbnikovim kozolcem cigareto. Videl ga je pa domači hlapec. Vrbnikov kozolec je pogorel, in meni je pogorelo vse domovje, vse! Od obleke si nisem otel drugega kot to, kar imam na sebi. Vidite! Pri gašenju sem si pa hudo opekel levo roko, da delati ne morem. Ta potepin me je spravil na beraško palico! To imam sedaj za plačilo, da sem ga skoro dve leti redil. Zdaj sem ga pa privedel nazaj k vam v Loko, ker je semkaj pristojen.

Učitelj. Povedite ga k županu, oče! — O, ti nesrečni otrok, kaj si učinil s tem neumnim kajenjem! Dim, ta tobakov dim! Koliko otrók je že zavedel, da so napravili ogromno nesrečo sebi, svojim ljudem in vsej občini!

Razboršek. Torej naj ga peljem k županu? Bogve, če ga najdem doma? Prosim pa, zapišite ga vi v imenik, ker bo odslej sèm hodil v šolo. Imejte ga pri trdem in strahujte ga brez usmiljenja, kakor hitro bi zvedeli, da zopet kadi cigarete. Jaz bi ga ne bil nikdar vzel pod streho, a sirota je brez staršev, pa mu je žena nekoliko v sorodstvu, in birmski bofer sem mu bil — sem se ga pa usmilil. Zdaj mi je pa povrnil vse dobrote! Oh, oh!

Janko. Verjemite mi, oče, da jaz nisem kriv...

Razboršek. Molči ti, lažnik! Kaj nisi kadil tisti dan pod Vrbnikovim kozolcem?

Janko. Kadil sem pač — saj po pravici povem. Pa ognja jaz nisem zatrnil.

Razboršek. Zdaj kar idiva, ti capin ti! (Potisne ga predse ter odide z njim.)

Učitelj. Siromaka, smilita se mi oba! Morda pa le ni kriv? Velika nesreča ga bo pa vendar izpametovala, da ne bo več kadil. (Spet trkanje na vratih.) Naprej!

3. prizor.

Orlič (star mož). Dobro jutro, gospod učitelj!

Učitelj. Kaj dobrega prinašate, Orlič?

Orlič. E, ne vem, če je to kaj dobrega, kar vam prinašam. — Pipo porcelanko! Vidite, lepa je res in dobro zakajena. Veste, Vrbanov Štefe, vaš učenec, jo je imel skrito na vrtu pod drevesno korenino. Včeraj je pasel poleg naše njive, pa je živino popustil, da je zašla k nam v škodo. Iztaknil sem ga pa za grmovjem, ko je kadil. Hitro je skrnil pipo pod korenino in ni mislil, da sem to videl. Malopridnežu sem jih nekaj naložil z leskovko, da bo pomnil svojo lenobo, oče bo pa plačal škodo. V šoli pa dečka še vi kaznujte, prosim, zaradi kajenja. Tako majhen, pa vam kadi kakor Turek.

Učitelj. Hvala vam, Orlič, da ste prinesli to pipo. Ali jo prepustite meni? Vpričo vsega razreda jo bom razbil.

Orlič. Napravite, kakor vam je ljubo, gospod učitelj. Pipe je sicer škoda, marsikateri tobakar bi se je srčno razveselil.

Učitelj. Vem, tudi šolarjem se bo pipe zdelo škoda, a ravno s tem jim hočem pokazati, kako črtim to tobakovo kajo, zlasti še pri mladini. Oj, ta zlokobni dim, koliko požre zdravja, denarja in časa!

Orlič. Vidíte, gospod učitelj, tudi jaz sem sovražnik tobaku od mladih let. Težko ga voham, in v moji hiši ga nihče ne kadi. Ko sem bil potrjen k vojakom, so mi govorili, da se bom moral kot vojak navaditi tobaka, da bom drugače podlegel mrzlíci, treslíki, legarju, želodčevim in bogve še kakšnim boleznim. Udeležil sem se vojne ob zasedenju Bosne, pa tobaka mi ni bilo treba okušati. Božja volja je bila, da sem prišel zdrav iz vojne; a vrhu zdravja sem prinesel še par stotakov, ker sem si ves denar, kar bi ga bil imel izdati za tobak, nalašč deval na stran. Služil sem vojake polnih pet let. Strastni kadilci pa so se povrnili domov borni bolj kot cerkvena miš. Imam zdaj štiri sine, a kaditi ne pustim nobenemu. Ko so prišli v tista norčava leta, so poizkušali skrivoma, a preprečil sem vsem, nekaj z lepim, nekaj s hudim. Zdaj so mi zato hvaležni vsi, da niso tobakarji. Prepričali so se, da človek z malimi dohodki mora varčevati tudi v drobnih rečeh. Denar za tobakov dim naj izmetavajo tisti, ki imajo vsega dovolj.

Učitelj. Prav govorite, Orlič! Žal, da se dobé celo odrastli ljudje, ki dečkom nalašč kupujejo in delé cigarete, češ, neko veselje morajo ímeti. Ne vedó, da škoduje tobak mladim živcem in možganom. V pravem pomenu besede si ti siromaki zakadijo možgane, da ne morejo več bistro misliti. kakor so poprej. Uporni postanejo taki reveži staršem in učiteljem, leni za učenje in leni tudi za drugó delo, poníglavi, potuhnjeni, tihotapci in tatiči, dostikrat nehote celo požigalci. Tudi majhna strast zamori mladosti cvet! Ah, o ženskah, dekletih, pa niti ne govorim. Fej!

Orlič. Zato jaz pravim: treba bo ostre postave, da bo mladini zabranjevala kajenje. Zdaj pa z Bogom, gospod učitelj. Učencem-tobakarjem pa nikdar nič ne prizanašajte!

Učitelj. Srečno, Orlič! (Orlič odíde. Takoj za njim pa vstopi.)

4. prizor.

Slavka. Dobro jutro, gospod učitelj! Tukaj vam prinašam napisane učence, ki so kadili včeraj cigarete in smotke.

Učitelj (pogleda listič). Pa svojega brata Francka si tudi zapisala?

Slavka. Ata in mama so strogo zapovedali, da moram napisati tudi Francka. Doma je bil kaznovan, pa še v šoli mora dobiti kazen. Tako so mi naročili starši. Z Bogom, gospod učitelj!

Učitelj. Srečno, Slavka! — Zdaj pa zopet to! Danes pač ne slišim nič veselega. (Takoj za Slavko vstopi.)

Franja. Dobro jutro, gospod učitelj! Tole knjižico sem našla mimo-grede, ko sem šla iz prodajalne. Knjižica je — kakor kaže napis — Stojanovega Mirka. (Pokloni se.) Z Bogom, gospod učitelj!

Učitelj. Srečno, Franja! Nu, priden učenec to! Piše celo dnevnik? (čita:) Danes zvečer je bilo. Moja mamica je tudi pogledala v moj dnevnik. Odprl se ji je na oni strani, kjer sem zapisal, da sem ji nekdam izmaknil desetico in da sem si kupil zanjo cigareto. Uprla je oči v mé, potem pa pritisnila mojo glavo k sebi na prsa. »Odkrito je tvoje srce«, je rekla. »Odpuščam ti.« Iznova me je pogledala, v očesu ji je pa zaigrala solza. Jaz sem bil pa neizmerno srečen, ker sem vedel, da so mi odpustili mama moja krivdo. — (Učitelj proti občinstvu:) Dobri Mirko, tudi jaz čutim tvojo srečo. (Spet trkanje na vratih.) Naprej!

Župan Dolšek. Prosim vas, gospod učitelj, bodite tako dobri in posredujte, da spravim tega nesrečnega Jankota Igliča v kako varstvo. Zalokar mi je bil že napol obljubil, da ga vzame za pastirja; a sedaj se ga zopet brani. Vaša beseda veliko zaleže, vam se bo vdal.

Učitelj. V tem oziru bo vaša beseda, ker ste župan, bolj uspešna. Pa poizkusiva oba! Meni se smili otrok; morda pa ni ravno on zakrivil požara? Njegov obraz se mi zdi odkritosrčen. No, pa pojdiva! Kaj bo in kako, kmalu vidimo.

Zavesa pade.

III. dejanje.

1. prizor.

Stric Blaž (pride od desne z lepo popotno torbo. Položi jo na klopico ob potu). Ah, kako dobro mi dé ta sveži, domači zrak! To je prsom balzam! (Zagleda Jankota, spečegega na tleh.) Tu pa spava otrok, ali je onemogel, ali se je onesvestil? Dandanes je beda povsod, ljudem je hudo! (Približa se dečku.)

Janko (se prebudi, sede pokonci, preplašen pogleda tujca pa vzdihne:) Oh! **Blaž.** Ali si spal, dečko?

Janko (prikima, potem pa zaihti).

Blaž. Zakaj jočeš?

Janko. Ah, hudo mi je! Vse me črti in preganja, od praga do praga. Danes že peti dan begam semintja. Vsprejmejo me tuintam, pa me zopet spodé. Ljudje me dolže, da sem požigalec.

Blaž. Kako to?

Janko. Služil sem v Novi cerkvi pri Razboršku. Pred petimi dnevi sem kadil pod Vrbnikovim kozolcem cigareto.

Blaž. Tako mlad, pa že kadiš? To ni prav! S kajenjem kvariš zdravje, to je pa velik greh. Nu, in kaj pa se je zgodilo potem?

Janko. Še tisti večer je pogorel kozolec in tudi hiša in hlev mojega gospodarja. To pa dobro vem, da cigaretnegega ogorka nisem jaz vržel pod kozolec proč. Cigareto sem si že poprej prižgal, preden sem prišel pod kozolec. A sosedov hlapec Gašper me je videl, pa je povedal vaščanom, da sem kadil pod kozolcem.

Blaž. Ti nesrečni otrok ti, zdaj vidiš, kakšna nespamet je kajenje! S tem si vendar kvariš zdravje in še tuje imetje spravljaš v nevarnost. Glej, vsa vas bi bila lahko pogorela! — In kaj je bilo potem?

Janko. Razjarjeni ljudje so me skorajda vrgli v ogenj. Utekel sem jim v hosto. Vest mi pa pravi, da nisem jaz kriv tiste nesreče. Ogenj je moral nastati na kak drug način.

Blaž. Zdaj vsaj čutiš, kakšna kazen te je zadela zaradi te tvoje lahkomišljenosti!

Janko. Nikdar več ne bom kadil! A kam naj grem? Nihče me ne mara!

Blaž. Ali nimaš nič staršev?

Janko. Oba sta mi že umrla. Očeta sem izgubil že zgodaj, komaj sem jih poznal. Podsulo jih je v nemških premožovnikih, Mati so mi pa umrli pred dvema letoma. Tedaj je najbolj divjala vojna. Stiska in beda jim je zrahljala zdravje in jih ugonobila.

Blaž. Ali sicer nimaš nikogar, ki naj skrbi zate?

Janko. Nikogar! Mati so mi pravili, da so imeli oče brata, ki je že zdavnaj odšel v tuji svet. Ta stric so enkrat očetu poslali precej denarja, da so poplačali dolgove, ki so bili na naši kočariji. Potem pa ni bilo nobenega glasu več o tem stricu.

Blaž. Kako se pa pišeš?

Janko. Janko Iglič.

Blaž (osupne). Janko, o Janko! Tako, tako! Torej res? Kolika sreča zame, da lahko povrnem tebi, kar nisem mogel povrniti tvojemu očetu. (Prisrčno objame Janka.)

Janko (se oklene strica). Stric, ali res? Stric, moj stric! Ali res?

Blaž. Zdaj brž na tvoj dom! Tvoj stric sem jaz. Res, tvoj stric.

Janko (žalosten). Je v tujih rokah naš dom; bil je prodan.

Blaž. Torej pa k Razboršku! Četudi morda nisi ti kriv, da je pogorel, pa mu vendar pomorem, da si zopet postavi svoj dom, ker je skrbel zate.

Janko (ginjen). Oh stric, kako ste dobri!

Blaž. Otroško petje se razlega! Čuj! (»V dolin'ci prijetni je ljubi moj dom...«) Kako prijetno mi zveni na uho ta stara domača pesem!

Janko (pogleda.) Tukajšnji gospod učitelj prihajajo s svojimi učenci.

2. prizor.

Učitelj (učencem). Tu se nekoliko odpočijmo!

Blaž. O, dober dan, gospod učitelj! Dovolite, da se vam predstavim: Jaz sem Blaž Iglič, kolar. Po posebni sreči mi je bilo možno sedaj v teh težkih časih, da sem pripotoval iz daljne Amerike v svojo staro domovino.

Učitelj. O, srčno dobrodošli! Pozdravljeni v svobodni Jugoslaviji!

Blaž. Da, da, to ni več stara, zaslužnjena domovina, ki nam je dajala samo še grobove. Kruha iskati smo si morali pa v tujini, onkraj morja.

Učitelj. Prišli ste iz svobodne države pod svobodno solnce naše ljube nove domovine. Torej še enkrat: prisrčno dobrodošli! Ali kaj počneš ti, Janko, tukaj?

Janko. To so moj stric, ki jih nisem še nikdar videl.

Blaž. O, ta nesrečni otrok! Velika nezgoda se mu je pripetila. Ob-

dolžili so ga, da je po lahkomišljenosti zanetil ogenj, ki je njegovemu skrbniku upepelil domovje. Morda pa le ni Janko kriv te velike nesreče? Vsaj takó mi zatrjuje, a škodo hočem jaz poravnati. Bog je blagoslovil moje delo v tujini.

Učitelj. Janko, glej, da boš hvaležen svojemu dobrotnemu stricu! Odslej bodi pameten, skrban, delaven, varčen — potem boš kdaj tudi vrl občan in državlján.

Blaž. Obljubi to gospodu učitelju!

Janko. Obljubljam vam, gospod učitelj. V spomin na oni nesrečni požarni dan se odpovem tobaku za vse svoje življenje!

Učitelj (ga prime za roko). Glej, da ostaneš mož-beseda! Pri gospodu stricu se ti bo dobro godilo. (Janko stopi nato k svojim součencem ter se z njimi tiho, a z vidnim veseljem pomenkuje.)

Blaž. Oprostite, gospod učitelj, kam ste se namenili s svojimi učenci?

Učitelj. To je samo en oddelek mojih učencev. Danes imamo »varovalni« dan. Otroci mnogokaj poškodujejo, ne vselej iz zlobnosti, ampak največkrat iz nevednosti. Nekateri stopajo brezbrizno ob robu žitnega polja in teptajo bilke. Koliko zlatega zrnja se s tem uniči! Glejte, ondi so posestniki z vejami in trnjem ogradili pot, da ljudje ne pohodijo trave po travnikih; a otroci dostikrat te ograje razmetavajo. Tudi lese odpirajo, da živina uhaja v škodo. Izbrisujejo in kvarijo znake, koder so zaznamenovana pota za hribolazce in tujce. Na telegrafskih in telefonskih drogih so porcelanasti klobučki; pa objestni dečki jih dostikrat s kamenjem pobijajo. Kolika nevarnost je spomladi ob suhem vremenu, da kurijo blizu gozdov, koder se listje tako rado vname, pa nastane gozdni požar. Ob naših izletih pa najdejo otroci sami mnogo stvari, ki jih poprej niso upoštevali in niso čutili, da se godi škoda, da ondi preti nevarnost.

Blaž. Res, lep namen ima vaš pouk. Hkrati je pa tudi otrokom v razvedrilo. Kako vesele obraze vidim med njimi!

Učitelj. Danes so še posebno razigrani, uprav židane volje. Ne vem, zakaj.

Več otrok. Hranilčke smo danes dobili od posojilniškega tajnika. Glejte jih! (Ropočejo z njimi.)

Joško. Jaz sem ves dar svojega birmskega botra danes vložil v posojilnico.

Nekateri drugi. Jaz tudi, jaz tudi!

Mihec. Odslej bom vsak novčič, ki sem ga poprej pokadil v dim, spustil v hranilček.

Drugi dečki. Jaz tudi, jaz tudi!

Blaž. Videti je, da je otroke ta nesreča res izpametovala. Upanje je, da bodo opustili tobakov dim. Deklice pa itak menda ne kadijo? (Deklice hrkajo z gnevom.) Rade pa bodo še bolj varčevale z drobižem po starem slovenskem pregovoru: Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.

Janko. Gospod učitelj, Stojánov Mirko tukaj ima pesem »o dimu«. Zložil jo je njegov brat Stanko, ki hodi v gimnazijo v Celju.

Učitelj. Pokaži jo, pokazi, da jo tudi jaz prečitam.

Janko, Mirko jo zna na pamet.

Učitelj, Dobro! Nam jo boš pa kar deklamoval.

Mirko (stopi na vzvišen prostor):

Dim.

Ko sem še deček majhen bil,
že rad sem svalčice kadil.
Kaj treba mi še več časti in slave,
ko se ovija mi okoli glave:
dim, dim, dim!

Ponosno bilo je srcé,
Kdo še za slast kje večjo vé?
Zato je sodba moja bila taka,
da dela vrlega moža — junaka:
dim, dim, dim.

A zmotal To junak pač ni,
ki svojih ne kroti strasti.
Tobak le mami mehke ti možgane,
in živce mlade dela ti pijane
dim, dim, dim.

Življenje naše ni pa dim,
srčno se teča veselim:
Naš dom naj bo enkrat v nebá višavi,
le zlobnike naj v pèklu črnem davi
dim, dim, dim!

Tobak mi lice je bledil,
iz prs mi zdravje, moč je pil,
Do dela slast mi naglo je oslabil,
v upornost grdo me je tajno zvalil
dim, dim, dim.

Narava nudi ti cvetóv,
presladkih tisoč dá sadov.
Zato sovraži te strupene zeli,
da v tebi bóli zgodnjih ne naseli
dim, dim, dim.

Kajenje pač igrača ni,
otrokom škodo le stori.
Telesne, dušne jim učini kvare,
povzroča vsepovsod strašné požare
dim, dim, dim.

Blaž. Kako prepričevalna je res ta pesem! Taki otroci so mi povšeči — o, dà! — ki znajo samisebe obvladovati. To so res mladi junaki! Velike nade smo stavili mi Slovenci tam v Jolietu, v daljni Ameriki, v našo Jugoslavijo. Ta nada mi je sedaj temvečja, temsvetlejša, ko vidim pred seboj mladi naraščaj tako krepak. Prelepa zarja nam vstaja. Naša mlada država potrebuje trdnih, treznih, delavnih in varčnih ljudi. Vrli otroci, jaz vam napravim majhno veselje. Ako dovolite, gospod učitelj, priredimo v kratkem času skupaj vesel izlet. Izberemo si kak lep kraj v naši domovini, pa pohitimo tja, da se tam poradujemo in naučijemo prirodne dobrote. Vse stroške bom nosil jaz.

Otroci (od veselja poploskajo). To bo veselo, to bo prijetno! To bo lepo!

Blaž. Zdaj pa z Bogom, ljubi otroci!

Učitelj. Izvolite počakati, gospod Iglíč! Gremo nekaj časa z vami, dokler nas vodi ista pot. Da nam bo krajši čas, pa zapojte, otroci: Lepa naša domovina!

(Prvo kitico pojó stojé, pri drugi se pa jamejo porazvrstovati in pomikati v vijugasti črti proti ozadju pozornice. Vijugasta črta zato, da je skupina slikovitejša. Janko vzame torbico stričevo. Za otroki pa stopata učitelj in stric Blaž.)

Zavesa pade.

